

*mgr Agata Majecka*¹

*dr Paulina Nowak*² 

Katedra Ekonomii i Finansów
Politechnika Świętokrzyska

Uwarunkowania jakości życia w polskich województwach

WPROWADZENIE

Jakość życia to kategoria niezwykle ważna tak dla pojedynczego człowieka, jak i społeczności regionalnej, krajowej, a także dla polityków. Niezwykle interesująca jest również z punktu widzenia nauki, zarówno pod kątem jej istoty, jak i pomiaru, które budzą wiele trudności i kontrowersji. Złożoność jakości życia, wraz z jej ujęciem subiektywnym i obiektywnym, stanowią jednak nadrzędną kategorię celów społeczno-gospodarczych strategii rozwoju kraju i poszczególnych regionów. Dlatego zainteresowanie jakością życia jest i zapewne pozostanie kluczowe w naukowych badaniach i polityce społeczno-gospodarczej.

Celem artykułu jest ocena jakości życia mieszkańców polskich województw według kluczowych jej obszarów. W przedmiotowym opracowaniu pomiar jakości życia przeprowadzono dla 2016 r. i obejmuje on obiektywną ocenę jakości życia w województwach, z uwzględnieniem aspektu subiektywnego. Wykorzystano taksonomiczną metodę Z. Hellwiga dla oceny poziomu jakości życia, która pozwoliła na diagnozę zróżnicowań międzywojewódzkich.

ISTOTA I POMIAR JAKOŚCI ŻYCIA

Zainteresowanie jakością życia można zaobserwować już w starożytności. Pojęcie to, od początku, powiązane było z satysfakcją, zadowoleniem czy szczęściem. Filozofowie, tacy jak Arystoteles i Hipokrates, usiłowali analizować, co

¹ Adres korespondencyjny: a.majecka@gmail.com.

² Adres korespondencyjny: Katedra Ekonomii i Finansów, Wydział Zarządzania i Modelowania Komputerowego, Politechnika Świętokrzyska, al. Tysiąclecia Państwa Polskiego 7, 25-314 Kielce; e-mail: pnowak@tu.kielce.pl. ORCID: 0000-0002-0461-8559.

jest filarem satysfakcjonującego i szczęśliwego życia. Arystoteles przedstawiał szczęśliwe życie jako dążenie do osiągnięcia najwyższych dóbr, gwarantujących szczęście. Natomiast dla Hipokratesa szczęście odzwierciedlało stan równowagi wewnętrznej (Raczkowska, 2016).

W aspekcie polityki społecznej jakość życia jest identyfikowana z potrzebami społecznymi. Zaspokajanie potrzeb uznaje się za cel nadrzędny rozwoju społecznego na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym oraz międzynarodowym (Panek, 2016). W literaturze przedmiotu pojęcie jakości życia jest trudne do zdefiniowania. Wzbudza ono zainteresowanie różnych dziedzin naukowych m.in. pedagogiki, medycyny, psychologii, socjologii oraz ekonomii (Petelewicz, Drabowicz, 2016). Jakość życia w odniesieniu do nauk socjologicznych definiowana jest na różne sposoby; odnosi się ona przede wszystkim do zaspokajania potrzeb takich jak potrzeba bezpieczeństwa, samorealizacji, utrzymania równowagi psychicznej czy uznania społeczeństwa. W naukach psychologicznych pojęcie jakości życia często identyfikowane jest z sensem życia, związanym z odpowiedzią na pytania „po co żyć?”, „jak żyć?” oraz dobrostanem, dotyczącym ocen wartościujących związanych ze szczęściem lub własnym życiem (Janowska, 2011).

W naukach ekonomicznych można spotkać różnorodne definicje jakości życia, które pojawiły się w drugiej połowie XX wieku. Za inicjatora badań w dziedzinie jakości życia przyjmuje się amerykańskiego naukowca A. Campbella, który uważał, że na jakość życia wpływają różne, nie zawsze powiązane ze sobą, czynniki, tj. małżeństwo, czas wolny, zdrowie, wykształcenie, warunki mieszkalne czy standard życia (Raczkowska, 2016).

Trudnością w poprawnym zdefiniowaniu pojęcia jakości życia jest używanie w różnych publikacjach naukowych jego określeń bliskoznacznych, jak poziom życia, satysfakcja z życia, dobrostan, zadowolenie z życia oraz szczęście (Petelewicz, Drabowicz, 2016). Poziom życia definiowany jest jako „poziom zaspokojenia potrzeb w jednostce czasu następujący jako rezultat dóbr, usług i warunków życia, którymi cieszy się ludność w tej jednostce czasu” (Drewnowski, 1966, s. 60). Satysfakcja z życia jest częścią dobrostanu, będącego szerszym pojęciem, związanym z funkcjonowaniem jednostki. Satysfakcję oraz zadowolenie z życia postrzegać można jako całościową ocenę własnego życia bądź jego wybranych obszarów. Każdy w sobie nosi definicję szczęścia, w związku z czym zdefiniowanie tego pojęcia jest zawiłe (Petelewicz, Drabowicz, 2016). W. Tatarkiewicz (2015) wyróżnił cztery pojęcia szczęścia, tj.:

1. szczęście jako niezwykle pozytywne wydarzenie – „powodzenie”,
2. szczęście jako niezwykle pozytywne przeżycie – „intensywna radość”,
3. szczęście jako stan osiągnięcia renomowanych dóbr – „eudajmonia”,
4. szczęście jako zadowolenie z życia – autor ukazuje tu dwoistość pojęcia zadowolenie, zawierającego elementy natury emocjonalnej oraz poznawczej.

Elementem łączącym odmienne definicje jakości życia jest potrzeba, czyli odczuwanie braku czegoś przez jednostkę. W naukach społecznych pojęcie to de-

finiuje się jako „odczuwany przez jednostkę stan braku czegoś, co w związku ze strukturą organizmu, indywidualnym doświadczeniem oraz miejscem jednostki w społeczeństwie jest niezbędne do utrzymania jej przy życiu, umożliwienia jej rozwoju, utrzymania określonej roli społecznej, zachowania równowagi psychicznej” (Janowska, 2011, s. 35).

Wśród wielu prób definiowania pojęcia jakości życia wyróżnić można dwa przeciwstawne do siebie podejścia, tj. skandynawskie, skupiające się na obiektywnych warunkach życia, oraz amerykańskie, koncentrujące się na subiektywnym dobrostanie jednostek (Panek, 2015). Nieodłączną częścią dyskusji nad podejściem obiektywnym i subiektywnym jest pytanie, kto powinien ustalać sposób zaspokajania potrzeb danej jednostki. Obiektywne podejście zależy od opinii elity określającej standardy, które według niej zaspokoją ludzkie potrzeby. Subiektywne podejście pozwala jednostkom zdefiniować jakość ich życia oraz poznać możliwość wielu różnych orientacji (Kerce, 1992).

Literatura przedmiotu prezentuje wiele modeli dotyczących pomiaru jakości życia, opierających się na obiektywnych bądź subiektywnych aspektach jakości życia. Wyróżnić można również modele mieszane, mające wymiar zarówno obiektywny, jak i subiektywny (Michalska-Żyła, 2016). Aby dokonać pomiaru jakości życia należy wyznaczyć dziedziny (domeny) jakości życia, które będą obserwowane. Dotychczas nie opracowano powszechnie akceptowanych domen wykorzystywanych w badaniach jakości życia. Wybrane domeny jakości życia charakteryzują zmienne opisujące jego aspekty (Panek, 2016). Najczęściej jakość życia opisuje się za pomocą obszarów tematycznych takich jak: aktywność ekonomiczna, zdrowie, nauka, jakość środowiska czy działalność kulturalna i rekreacyjna.

Podejście ekonomiczne jest jednym ze sposobów pomiaru jakości życia, wykorzystującym mierniki określane mianem wskaźników społecznych; mogą wyrażać one informację o charakterze obiektywnym, wskazującą na osiągniętą pozycję powiązaną z jakimś zakresem życia społecznego bądź zmianę, której uległa ta pozycja, lub charakterze subiektywnym, obrazującym jak odbierana przez społeczeństwo lub jego część jest pozycja obiektywna lub jej zmiana. Indeksy społeczne, podobnie jak wyrażaną przez nie informację, można podzielić na obiektywne, określające stan konkretnego zjawiska, opisujące mierzalne cechy zjawisk i ludzi oraz subiektywne, mające na celu zaprezentowanie indywidualnych ocen osób poddanych badaniu (Rapley, 2003; Janowska, 2011).

W podejściach ekonomicznych do jakości życia wykorzystywane są różne wskaźniki poziomu zaspokajania potrzeb społecznych, opierające się na narzędziach statystycznych. Wyróżnić można liczne wskaźniki, używane w porównawczych badaniach międzynarodowych, służące badaniu jakości życia; są to m.in. (Raczkowska, 2016):

a. LCI – indeks warunków życia (*Living Conditions Index*); mierzy on warunki żywieniowe, mieszkaniowe, opiekę zdrowotną oraz zdrowie, sportową i kulturową aktywność, warunki ekologiczne, mobilność czy też sposób spędzania czasu wolnego.

- b. QOLL – indeks jakości życia (*Quality Of Life Index*); opiera się na metodologii, łączącej subiektywną i obiektywną jakość życia w różnych państwach oraz dodatkowo obejmuje bezpieczeństwo, rodzinę, migrację warunki pracy oraz PKB *per capita*, ubóstwo i bezrobocie.
- c. HDI – wskaźnik rozwoju społecznego (*Human Development Index*), dotyczy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Wyznaczany jest za pomocą czterech zmiennych, do których należą przeciętna długość życia, wskaźnik skolaryzacji, wskaźnik umiejętności czytania oraz PKB *per capita* (Owsiński i Terchalski, 2008).
- d. BLI – indeks lepszego życia (*Better Life Indeks*), wprowadzony w 2010 r. przez OECD; służy do mierzenia dobrobytu społeczno-ekonomicznego w krajach członkowskich. Dokonuje on pomiaru 20 wskaźników w 11 sektorach gospodarki (Raczkowska, 2016).
- e. EU-SILC – europejskie badanie dochodów i warunków życia, prowadzone jest od 2003 r. w niektórych państwach UE. Badanie to ma na celu dostarczanie informacji o dochodach, ubóstwie, wykluczeniu społecznym i warunkach życia (*Europejskie badanie dochodów...*). Analizuje ono aspekty związane z jakością życia, takie jak dochody, wykształcenie, warunki życia, zatrudnienie, rodzina, warunki mieszkaniowe, zdrowie oraz równowaga między życiem osobistym a pracą. Dodatkowo przedmiotem obserwacji są aspekty subiektywne takie jak poziom satysfakcji z życia, postrzeganie jakości życia społeczeństwa i poziom zadowolenia osobistego (Raczkowska, 2016). W Polsce tego typu badania od 2005 r. przeprowadza Główny Urząd Statystyczny (*Europejskie badanie dochodów...*). Badania nad jakością i warunkami życia Polaków są również głównym tematem „Diagnozy Społecznej”, opracowywanej od roku 2000 pod redakcją J. Czapińskiego i T. Panka (2015).

Aby jak najpełniej dokonać pomiaru jakości życia należy zastosować jak najszersze spektrum wskaźników (Jankowska, 2011). Kompleksowe ujęcie jakości życia powinno obejmować zarówno obiektywne ujęcie statystyczne, zawierające uwarunkowania materialne i niematerialne, jak i poziom zadowolenia z życia wynikający z subiektywnej oceny człowieka.

METODYKA BADAŃ

Jakość życia na poziomie województw może być charakteryzowana poprzez wiele różnych cech. W opracowaniu zastosowano podejście GUS, które obejmuje dziewięć obszarów tematycznych jakości życia dla kraju³ (*Jakość życia w Polsce. Edycja 2017*, 2018). Założono, iż poziom jakości życia opisują 22 cechy, po trzy

³ Ze względu na dostęp do danych dwa obszary: Państwo i podstawowe prawa, aktywność obywatelska oraz Bezpieczeństwo ekonomiczne i społeczne zostały w opracowaniu połączone w jeden obszar.

reprezentujące obszary tematyczne, z wyjątkiem ostatniego, który jest subiektywną oceną dobrobytu mieszkańców (jedna zmienna) (tabela 1).

Tabela 1. Zestaw zmiennych do badania jakości życia

Zmienne	Współczynnik zmienności
Materialne warunki życia	
x ₁ Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę	10,196
x ₂ Odsetek osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej „ustawowej” granicy ubóstwa	32,371
x ₃ Mieszkania na 1000 mieszkańców	7,234
Główny rodzaj aktywności, praca	
x ₄ Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	24,172
x ₅ Osoby, którym przyznano decyzją świadczenia z pomocy społecznej na 10 tys. ludności	24,335
x ₆ Wskaźnik zatrudnienia w grupie wiekowej 15–64 lata	4,159
Zdrowie	
x ₇ Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności	8,513
x ₈ Lekarze na 10 tys. ludności	19,487
x ₉ Urodzenia żywe na 1000 ludności	8,762
Edukacja	
x ₁₀ Osoby dorosłe w wieku 25–64 lata uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu	32,770
x ₁₁ Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3–5 lat	5,970
x ₁₂ Osoby w wieku 16–74 lata korzystające regularnie z Internetu	5,249
Czas wolny i relacje społeczne	
x ₁₃ Księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	12,921
x ₁₄ Ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności	36,242
x ₁₅ Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	56,557
Państwo i podstawowe prawa, aktywność obywatelska oraz bezpieczeństwo ekonomiczne i społeczne	
x ₁₆ Frekwencja w wyborach do Sejmu RP (2015 r.)	8,838
x ₁₇ Liczba organizacji non-profit aktywnych na 10 tys. ludności	9,695
x ₁₈ Wykrywalność sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję w %	7,667
Jakość środowiska w miejscu zamieszkania	
x ₁₉ Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem w %	38,655
x ₂₀ Udział parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni ogółem (w %)	79,143
x ₂₁ Odpady komunalne zebrane (wytworzone) przypadające na 1 mieszkańca w kg	19,652
Subiektywny dobrobyt	
x ₂₂ Subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych (procent wskazań „bardzo dobra” i „raczej dobra”)	13,154

Źródło: opracowanie własne.

Pomiar jakości życia przeprowadzono dla 2016 r. dla 16 polskich województw na podstawie dostępnej statystyki publicznej GUS. Badanie obejmuje obiektywną ocenę jakości życia w regionach (x_1 – x_{21}), z uwzględnieniem aspektu subiektywnego (x_{22}). Obiektywny obraz jakości życia charakteryzują takie obszary jak: materialne warunki życia ludności, edukacja, aktywność zawodowa. To także elementy opisujące zdrowie, czas wolny i relacje społeczne oraz jakość środowiska w miejscu zamieszkania. Obiektywny wymiar jakości życia dopełniają aspekty związane z aktywnością obywatelską oraz bezpieczeństwem ekonomicznym i społecznym. Subiektywny wymiar opisuje ocena społeczności regionalnych na temat sytuacji materialnej gospodarstw domowych, z której wybrano wskazania pozytywnie oceniające sytuację materialną społeczności, tj. wskazania „bardzo dobra” i „raczej dobra”.

Procedurę badawczą rozpoczęto od analizy zróżnicowania za pomocą współczynnika zmienności, w wyniku której pięć zmiennych zostało usuniętych z dalszych badań. Przyjęto próg referencyjny $V=8\%$ (zamiast standardowo stosowanego $V=10\%$ z uwagi na możliwość zachowania zmiennych reprezentujących obszary tematyczne).

W następnym etapie zweryfikowano potencjał informacyjny za pomocą metody parametrycznej Hellwiga. Badając skorelowanie zmiennych przyjęto poziom istotności równy 0,5. W wyniku tej procedury prowadzonej w dwóch etapach (w programie Statistica 13.1) wskazano dwie zmienne centralne – odpowiednio – x_1 i x_5 oraz sześć zmiennych izolowanych: x_9 , x_{13} , x_{14} , x_{17} , x_{19} , x_{22} . Zatem do dalszego badania jakości życia przechodzi osiem zmiennych. Wśród nich x_5 jest destymulantą, którą w kolejnym etapie zamieniono na stymulantę, co było warunkiem koniecznym do zastosowania metody wzorca rozwoju. W tym celu zastosowano metodę Hellwiga, która bazuje na konstrukcji abstrakcyjnego obiektu, zwanego wzorcem rozwoju i w konsekwencji pozwala na uporządkowanie badanych obiektów (województw) według poziomu jakości życia (Hellwig, 1968).

Celem uzyskania wzajemnej porównywalności cech, w kolejnym etapie przeprowadzono standaryzację, wykorzystując tzw. formułę zero-jedynkową, która uwzględnia średnią arytmetyczną i odchylenie standardowe zbioru wartości standaryzowanej cechy. Został wyznaczony wzorzec rozwoju, tj. abstrakcyjny obiekt P_0 , dzięki czemu określono odległość poszczególnych regionów od wzorca rozwoju (im odległość mniejsza, tym poziom jakości życia mieszkańców wyższy). Odległość między danym województwem a obiektem P_0 , oznaczoną jako c_{io} , obliczono w następujący sposób:

$$c_{io} = \sqrt{\sum_{k=1}^K (z_{ik} - z_{ok})^2} \quad (i = 1, 2, 3, \dots, N) \quad (1)$$

By utworzoną w ten sposób zmienną c_{i0} unormować, skonstruowano tzw. względny taksonomiczny miernik rozwoju d_i według wzoru:

$$d_i = 1 - \frac{c_{i0}}{c_o}, (i = 1, 2, 3, \dots, N) \quad (2)$$

gdzie:

$$c_o = \bar{c}_o + 2 \cdot s_o \quad (3)$$

przy czym \bar{c}_o , s_o – odpowiednio średnia arytmetyczna i odchylenie standardowe ciągu c_{i0} ($i = 1, 2, 3, \dots, N$), czyli:

$$\bar{c}_o = \frac{1}{N} \cdot \sum_{i=1}^N c_{i0} \quad (4)$$

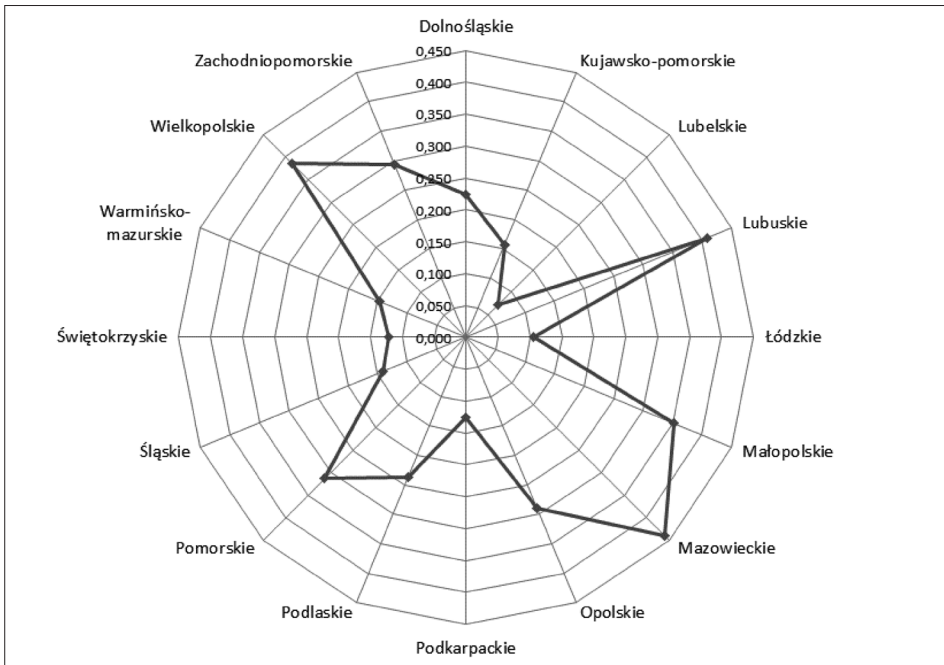
oraz

$$s_o = \sqrt{\frac{1}{N} \cdot \sum_{i=1}^N (c_{i0} - \bar{c}_o)^2} \quad (5)$$

Zaznaczyć należy, iż syntetyczna miara rozwoju d_i przyjmuje wartości z przedziału od 0 do 1. Wartości miary d_i bliższe jedności wskazują, iż województwo jest mniej oddalone od wzorca i cechuje się wyższym poziomem jakości życia. Istnieje też prawdopodobieństwo, iż wartość miary d_i może być mniejsza niż 0, gdyby wystąpiły województwa istotnie odstające od pozostałych badanych obiektów (Namyślak, 2015, s. 45).

JAKOŚĆ ŻYCIA W POLSKICH WOJEWÓDZTWACH

Jakość życia w polskich województwach nie jest wysoka, przy tym dość zróżnicowana (rys. 1). Wskaźniki uzyskane dla województw są znacznie poniżej jedności. Najwyższym poziomem życia charakteryzują się województwa mazowieckie, lubuskie i wielkopolskie. Mazowieckie, będące liderem jakości życia w Polsce, osiągnęło wskaźnik na poziomie 0,440. Dystansuje też kolejny w rankingu region o 0,012 punktów. Jakość życia w regionie mazowieckim warunkują na tle pozostałych jednostek najwyższe wartości zmiennych w czterech z siedmiu badanych grup, tj. *materiałne warunki życia, główny rodzaj aktywności, praca, zdrowie oraz państwo i podstawowe prawa, aktywność obywatelska oraz bezpieczeństwo ekonomiczne i społeczne*.



Rys. 1. Poziom jakości życia w polskich województwach

Źródło: opracowanie własne.

Mazowieckie bowiem cechuje najwyższy przeciętny dochód rozporządzalny na mieszkańca, najniższy odsetek osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej „ustawowej” granicy ubóstwa, najwyższy wskaźnik urodzeń żywych na 1000 ludności oraz najwyższa liczba organizacji non-profit aktywnych na 10 tys. ludności. Słabą stroną województwa są na tle kraju zmienne charakteryzujące *czas wolny i relacje społeczne oraz jakość środowiska w miejsce zamieszkania*. Region zajął w nich 10. i dwie 11. lokaty.

Lubuskie, jako wicelidera, cechuje najwyższy odsetek ścieżek rowerowych na 10 tys. ludności oraz niski wskaźnik osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej „ustawowej” granicy ubóstwa (pozycja druga po woj. mazowieckim). Warto zauważyć, iż we wszystkich ośmiu badanych zmiennych, region lubuski plasuje się w pierwszej połowie województw. Najsłabszą stroną jakości życia w świetle przeprowadzonych badań jest grupa *zdrowie*, w której region uplasował się na ósmej pozycji w kraju. Wskaźnik jednak przyjmuje wartość większą od mediany dla wszystkich województw (wskaźnik urodzeń żywych dla lubuskiego – 362,8, mediana – 361,3).

Poziom jakości życia w regionie wielkopolskim stymuluje w największym stopniu grupa *państwo i podstawowe prawa, aktywność obywatelska oraz bezpieczeństwo ekonomiczne i społeczne*, gdzie wskaźnik liczby organizacji non-profit

uplasował region na drugiej pozycji w kraju. Znacząco pozytywnie wpływa również odsetek ścieżek rowerowych na 10 tys. ludności (grupa *czas wolny i relacje społeczne*). Ocenę jakości życia osłabiają zaś grupa *zdrowie* oraz *główny rodzaj aktywności zawodowej, praca*.

Najniższy poziom życia występuje w regionie lubelskim. Jednostkę tę cechują niskie wskaźniki z grup: *materialne warunki życia* (15. pozycja w kraju), *czas wolny i relacje społeczne* (15. pozycja w kraju) i *subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych* (15. pozycja w kraju), gdzie poza województwem łódzkim, wystąpiło najmniej ocen bardzo dobrych i raczej dobrych. Niska subiektywna ocena sytuacji materialnej stanowi czynnik wpływający na niski poziom jakości życia w województwie łódzkim (16. pozycja w kraju). Niski poziom jakości życia w tym regionie warunkują też *jakość środowiska w miejscu zamieszkania* (15. lokata w kraju) oraz w mniejszym stopniu grupa *czas wolny i relacje społeczne* (11. lokata). Pozytywnie zaś wpłynęły aspekty *zdrowia*, tj. wysoki wskaźnik urodzeń żywych (2. lokata).

Bardzo dobra i raczej dobra subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych cechuje województwa opolskie, pomorskie i śląskie. 44,3% badanej społeczności regionu opolskiego udzieliło takich odpowiedzi. W pozostałych wymienionych regionach odpowiednio: 37,6% oraz 36,7%. Subiektywny dobrobyt najniżej oceniają mieszkańcy województw łódzkiego, lubelskiego, podkarpackiego i podlaskiego, gdzie wskaźniki przyjmują wartość poniżej 30%.

Zróźnicowanie jakości życia w polskich regionach okazało się znaczące. Dystrans dzielący województwo o najwyższym i najniższym poziomie życia wynosi 0,370. Warto też zauważyć, iż tylko dwa województwa – mazowieckie i lubuskie – osiągają wskaźnik syntetyczny wyższy od 0,4, a województwo o najniższym poziomie jakości życia – lubelskie – osiąga wartość znacznie poniżej 0,1.

Obliczony wskaźnik syntetyczny pozwala wyznaczyć grupy województw o zbliżonym poziomie jakości życia, przy wykorzystaniu średniej arytmetycznej i odchylenia standardowego wartości miernika syntetycznego (Zeliaś, 2000). Stworzono w ten sposób cztery grupy obiektów – województw z najwyższym, wysokim, niskim i najniższym poziomem jakości życia (tabela 2).

Tabela 2. Klasyfikacja województw pod względem poziomu jakości życia

Lp.	Województwo	d_i	Grupa
1	2	3	4
1	Mazowieckie	0,440	Grupa I – $d_i \geq 0,357$ – województwa o najwyższym poziomie jakości życia
2	Lubuskie	0,408	
3	Wielkopolskie	0,386	
4	Małopolskie	0,353	Grupa II – $0,238 \leq d_i < 0,357$ – województwa o wysokim poziomie jakości życia
5	Pomorskie	0,313	
6	Zachodniopomorskie	0,293	
7	Opolskie	0,290	

1	2	3	4
8	Podlaskie	0,237	Grupa III – $0,119 \leq d_i < 0,238$ – województwa o niskim poziomie jakości życia
9	Dolnośląskie	0,224	
10	Kujawsko-pomorskie	0,157	
11	Warmińsko-mazurskie	0,146	
12	Śląskie	0,140	
13	Podkarpackie	0,126	
14	Świętokrzyskie	0,121	
15	Łódzkie	0,105	Grupa IV – $d_i < 0,119$ – województwa o najniższym poziomie jakości życia
16	Lubelskie	0,071	

Źródło: opracowanie własne.

Grupę o najwyższym poziomie jakości życia tworzą województwa mazowieckie, lubuskie i wielkopolskie, zaś województwa lubelskie i łódzkie utworzyły grupę o najniższym poziomie jakości życia. Regiony: małopolski, pomorski, zachodniopomorski i opolski stanowią grupę o wysokim poziomie jakości życia. Pozostałe województwa stanowią najliczniejszą grupę jednostek o niskim poziomie jakości życia. W tej grupie znalazły się cztery regiony tzw. ściany wschodniej (świętokrzyskie, podkarpackie, warmińsko-mazurskie i podlaskie). Piąty region ściany wschodniej uplasował się w grupie o najniższym poziomie jakości życia w Polsce. To oznacza, iż podział na Polskę Wschodnią o niższym poziomie rozwoju i Polskę Zachodnią o wyższym poziomie rozwoju utrzymuje się i przesądza o znaczących różnicach w poziomie jakości życia polskiego społeczeństwa. W grupie regionów Polski Wschodniej najniższe wskaźniki w ocenie jakości życia obserwuje się w grupach: *subiektywny dobrobyt, główny rodzaj aktywności, praca oraz materialne warunki życia*. Zauważa się jednocześnie, iż w grupie tych województw najkorzystniejsza sytuacja panuje w regionie podlaskim. Zajmuje on ósmą lokatę w kraju pod względem syntetycznego wskaźnika jakości życia, a czynnikiem wpływającym korzystnie na jakość życia jest grupa *czas wolny i relacje społeczne*. Podlaskie zajmuje pierwszą pozycję w kraju pod względem księgozbioru bibliotek na 1000 ludności oraz piątą pozycję pod względem ścieżek rowerowych na 10 tys. ludności.

WNIOSKI

Obiektywna i subiektywna ocena jakości życia w polskich województwach prowadzi do wniosku, iż jakość ta nie jest wysoka oraz że istnieją znaczące dysproporcje międzyregionalne. Wskaźniki syntetyczne uzyskane dla województw są znacznie poniżej jedności. Najwyższym poziomem życia charakteryzują się województwa mazowieckie, lubuskie i wielkopolskie. Mazowieckie cechuje najwyższy przeciętny dochód rozporządzalny na mieszkańca, najniższy odsetek osób w gospodarstwach

domowych o wydatkach poniżej „ustawowej” granicy ubóstwa, najwyższy wskaźnik urodzeń żywych na 1000 ludności oraz najwyższa liczba organizacji non-profit aktywnych na 10 tys. ludności. Dystans dzielący województwo o najwyższym i najniższym poziomie życia wynosi 0,370. Tylko dwa województwa – mazowieckie i lubuskie – osiągają wskaźnik syntetyczny wyższy od 0,4, a województwo o najniższym poziomie jakości życia – lubelskie – osiąga wartość znacznie poniżej 0,1.

Regiony można pogrupować na podstawie syntetycznego wskaźnika według podobnego poziomu jakości życia. Grupę o najwyższym poziomie jakości życia tworzą województwa mazowieckie, lubuskie i wielkopolskie, zaś województwa lubelskie i łódzkie utworzyły grupę o najniższym poziomie jakości życia. Regiony: małopolski, pomorski, zachodniopomorski i opolski to grupa o wysokim poziomie jakości życia. Pozostałe województwa stanowią najliczniejszą grupę jednostek o niskim poziomie jakości życia.

Podział na Polskę Wschodnią o niższym poziomie rozwoju i Polskę Zachodnią o wyższym poziomie rozwoju utrzymuje się i przesądza o znaczących różnicach w poziomie jakości życia polskiego społeczeństwa. Województwa Polski Wschodniej należą do grupy regionów o niskim lub najniższym poziomie jakości życia. Świętokrzyskie, podkarpackie, warmińsko-mazurskie i podlaskie cechuje niski poziom, zaś lubelskie najniższy poziom jakości życia. W grupie regionów Polski Wschodniej najniższe wskaźniki w ocenie jakości życia obserwuje się w obszarach: *subiektywny dobrobyt, główny rodzaj aktywności, praca oraz materialne warunki życia*.

Podobieństwa w subiektywnej ocenie zjawiska w przedmiotowym opracowaniu można zauważyć w odniesieniu do diagnozy warunków i jakości życia Polaków w ich własnym sprawozdaniu, jakie cyklicznie przedstawia Diagnoza społeczna. W 2015 r. regionami o najwyższej jakości życia były małopolskie, pomorskie i wielkopolskie, a o najniższej jakości życia – świętokrzyskie, łódzkie i zachodniopomorskie. Diagnoza ta jest subiektywnym obrazem jakości życia bazującym na odmiennych od przedmiotowego badania wymiarach takich jak: poziom cywilizacyjny, dobrobyt materialny, dobrostan społeczny, fizyczny i psychiczny, liczba patologii, poziom stresu i kapitał społeczny (Czapiński, Panek, 2015). W naukowych opracowaniach jakości życia przeważają ujęcia obiektywne, w których autorzy wykorzystują różne podejścia w sposobach pomiaru zjawiska. Jednak zauważa się pewne podobieństwo w wynikach oceny jakości życia, szczególnie uwzględniając podział Polski na Wschodnią i Zachodnią (Balcerzak, Pietrzak, 2016; Sompolska-Rzechuła, 2016; Kuc, Sobiechowska-Ziegert, 2018; Nowak, 2018).

BIBLIOGRAFIA

- Balcerzak, A.P., Pietrzak, M.B. (2017). TOPSIS with Generalized Distance Measure GDM in Assessing Poverty and Social Exclusion at Regional Level in Visegrad Countries. W: P. Prażák (red.), *35th International Conference Mathematical Methods in Economics MME 2017 Conference Proceedings* (s. 18–23). Hradec Králové: University of Hradec Králové.

- Bank Danych Lokalnych (2018), GUS, Pobrane z: http://www.stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks (2018.11.30).
- Czapiński, J., Panek, T. (red.) (2015). *Diagnoza społeczna. Warunki i jakość życia Polaków – raport*. Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego.
- Drewnowski, J. (1966). *The level of living index*. Genewa: United Nations Research Institute for Social Development.
- Europejskie badanie dochodów i warunków życia (EU-SILC) w 2013 r., Pobrane z: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/europejskie-badanie-dochodow-i-warunkow-zycia-eu-silc-w-2013-r-7,5.html> (2018.10.25).
- Hellwig, Z. (1968). Zastosowanie metody taksonomicznej do typologicznego podziału krajów ze względu na poziom ich rozwoju oraz zasoby i strukturę wykwalifikowanych kadr. *Przegląd Statystyczny*, 4 (XV), 307–327.
- Janowska, E. (2011). Pojęcie i narzędzia pomiaru jakości życia. *Toruńskie Studia Międzynarodowe*, 1 (4), 33–40. DOI: 10.12775/TIS.2011.003.
- Kerce, E.W. (1992). *Quality of Life: Meaning, Measurement, and Models*. San Diego: Navy Personnel Research and Development Center.
- Kuc, M., Sobiechowska-Ziegert, A. (2018). *Standard of Living in Poland at Regional Level – Classification with Kohonen Self-Organizing Maps*. W: M. Papież, S. Śmiech (red.), *The 12th Professor Aleksander Zelias International Conference on Modelling and Forecasting of Socio-Economic Phenomena. Conference Proceedings* (s. 229–238). Cracow: Foundation of the Cracow University of Economics. DOI: 10.14659/semf.2018.01.23.
- Michalska-Żyła, A. (2016). Jakość życia na poziomie lokalnym. *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Sociologica*, 56, 53–66. DOI: 10.18778/0208-600X.56.04.
- Namyślak, B. (2015). Zastosowanie metody wzorca rozwoju Hellwiga do badania sektora kultury w miastach wojewódzkich. *Wiadomości Statystyczne*, 3, 36–51.
- Nowak, P. (2018). Regional variety in quality of life in Poland. *Oeconomia Copernicana*, 9 (3), 381–401. DOI: 10.24136/oc.2018.019.
- Owsiński, J.W., Terchalski, T. (2008). Pomiar jakości życia. Uwagi na marginesie pewnego rankingu. *Zeszyty Naukowe Wydziału Informatycznych Technik Zarządzania Wyższej Szkoły Informatyki Stosowanej i Zarządzania, Współczesne Problemy Zarządzania*, 1, 59–95.
- Panek, T. (2015). Jakość życia gospodarstw domowych w Polsce w układzie wojewódzkim. *Zeszyty Naukowe Instytutu Statystyki i Demografii SGH*, 1–111.
- Panek, T. (2016). *Jakość życia od koncepcji do pomiaru*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH w Warszawie.
- Petelewicz, M., Drabowicz, T. (2016). *Jakość życia – globalnie i lokalnie. Pomiar i wizualizacja*. Łódź: Katedra Socjologii Ogólnej, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki
- Raczkowska, M. (2016). Jakość życia w krajach Unii Europejskiej. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 499, 511–521. DOI: 10.15611/pn.2016.449.45.
- Rapley, M. (2003). *Quality of Life Research – a critical introduction*. London: Sage Publications Incorporated. DOI: 10.4135/9781849209748.
- Sompolska-Rzechuła, A. (2016). Zróżnicowanie rozwoju społecznego w ujęciu przestrzennym. *Wiadomości Statystyczne*, 1, 62–78.
- Tatarkiewicz, W. (2015). *O szczęściu*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Zeliaś, A. (2000). Dobór zmiennych diagnostycznych. W: A. Zeliaś (red.), *Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania poziomu życia w Polsce w ujęciu dynamicznym* (s. 23–34). Kraków: Wyd. AE w Krakowie.

Streszczenie

Jakość życia postrzega się najczęściej jako stopień zaspokojenia przez ludzi potrzeb o różnorodnym charakterze. Zainteresowanie jakością życia w życiu publicznym obserwuje się zawsze. Wynika to z faktu, iż jakość życia dotyczy wszystkich ludzi i w ogólnym ujęciu jest utożsamiana ze szczęściem, zadowoleniem, satysfakcją z życia. Jednocześnie jest to kategoria, którą warunkuje wiele czynników zarówno osobistych, jak i społecznych, w tym m.in.: zdrowie, warunki życia, środowisko przyrodnicze w miejscu zamieszkania, aktywność zawodowa i obywatelska, bezpieczeństwo publiczne, działalność kulturalna i rekreacyjna, edukacja, relacje społeczne. Dodatkowo, jest trudna do oceny z uwagi na subiektywny i obiektywny aspekt jej pomiaru. Celem artykułu jest ocena jakości życia mieszkańców polskich województw według kluczowych jej obszarów. W przedmiotowym opracowaniu pomiar poziomu jakości życia przeprowadzono dla 2016 roku i obejmuje on obiektywną ocenę jakości życia w polskich województwach, z uwzględnieniem aspektu subiektywnego. Wykorzystano tu taksonomiczną metodę Z. Hellwiga dla oceny poziomu jakości życia, która pozwoliła na diagnozę zróżnicowań międzywojewódzkich. Jakość życia w polskich regionach, w świetle badań, jest znacząco zróżnicowana. Uwidacznia się podział województw na Polskę Wschodnią o niższym poziomie jakości życia i Polskę Zachodnią o wyższym poziomie jakości życia. Przeprowadzona analiza pozwoliła wyodrębnić grupy regionów o najwyższym, wysokim, średnim i najniższym poziomie jakości życia.

Słowa kluczowe: jakość życia, polskie województwa, metoda Hellwiga.

Determinants of quality of life in the provinces of Poland

Summary

The quality of life is often perceived as an extent of fulfilling a variety of needs by people. The quality of life has always been in the centre of public interest. The reasons are that life quality concerns all people, and is generally equated with happiness, contentment and satisfaction with life. At the same time, this concept is determined by many conditions, both personal and social, including, among others, health, living conditions, natural environment, professional life and civic participation, public safety, cultural and recreational activities, education, and social relations. Additionally, the category is difficult to measure as both subjective and objective aspects of measurement are involved. The aim of the paper is to assess the quality of life of inhabitants of Poland's provinces according to its key areas. Measurements covered the year of 2016 and included an objective assessment of the quality of life in the provinces. However, the subjective aspect was also accounted for. Hellwig's taxonomic method was used for the assessment of life quality. The method made it possible to identify differences between the provinces in this respect. The quality of life in Polish regions in the light of the research is significantly diversified. The division of provinces into Eastern Poland with a lower quality of life and the Polish West with a higher quality of life is visible. The analysis performed allowed to distinguish the regions with the highest, high, low and very low level of the quality of life.

Keywords: quality of life, Poland's provinces, Hellwig's method.

JEL: I31, R13.